

Ўзбекистон Республикаси Олий ва Ўрта махсус таълим вазирлиги

Алишер Навоий номидаги
Самарканд Давлат Университети

Факултет: Ижтимоий – иктисодиёт
Йуналиш: Ижтимоий иш
Фан: Ижтимоий муносабатлар социологияси

KURS ISHI

**Mavzu: СОЦИАЛ МУНОСАБАТЛАРНИНГ
ИЖТИМОЙ КЎРИНИШИ**

Бажарди: Кучкаров Жасур
Текширди: доц.Буриев Н.

Самарканд

СОЦИАЛ МУНОСАБАТЛАРНИНГ ИЖТИМОИЙ КЎРИНИШИ

РЕЖА:

I.Кириш

II.Асосий қисм

**1.Мулкка асосланган шундай ишлаб чиқариш
муносабатлари**

**2.Инсонлар ўзаро муносабатларда ва амалий
мулоқот.**

3.Бегоналашув ва таназзул. Социал оқибатлар.

**4.Миллий мафкура - социал муносабатларнинг
мухим таркибий қисми.**

V.Хулоса.

VI.Фойдаланиладиган адабиётлар рўйхати

Кириш

Социал бирдамлик тушунчаси социал муносабатлар тизимида муҳим ўрин тутди. Чунки бирдамлик - бу кўпгина маънавий омилларнинг мажмуасидан ташкил топган социологик категория бўлиб, у социал ҳаётда фаолият кўрсатаётган инсонларнинг социал тараққиёт масалаларини ҳал қилишларидаги ҳамкорлигининг кўринишидир. Шунини таъкидлаб ўтишимиз жоизки, социология фанига социал жипслашувни билдирадиган тушунча сифатида бу терминни биринчи бўлиб О. Конт киритган эди. Бу муаммога кўпгина мутафаккирлар ўзларининг эътиборларини қаратганлар. Айниқса Э. Дюркгейм, Г. Спенсерлар бу муаммони чуқур таҳлил қилганлар. Лекин улар ўз тадқиқотларини турли хил йўналишларда олиб бордилар. Э. Дюркгеймнинг фикрича, социал бирдамлик бу ахлоқий тамойил ва олий универсал қадрият бўлиб, у жамиятнинг ҳар бир аъзоси томонидан тан олинади. О. Конт ва Г. Спенсерларнинг тадқиқотларида социал ҳамжихатликнинг асосини иқтисодий манфаатлар ташкил қилиши марказий ўрин эгаллайди. Г. Спенсер ўзининг бирдамлик таълимотида мажбурий ва кўнгилли ҳамжихатликни кўрсатади. Унинг фикрича, кишилиқ жамияти ўзининг ривожланиш йўлида икки даврга - ҳарбий ва саноат даврларига бўлинади. Ҳарбий турдаги жамият иерархик тартиби ва қучли марказлашган назорати билан характерланади. Саноат туридаги жамият эса осойишта социал ҳамкорликнинг эркин шакллари билан ифода этади. Муаммони ҳудди иккита жиҳатга ажратиб таҳлил қилишни Д. Дюркгеймнинг ҳам илмий фаолиятида кўриш мумкин. Юқорида эътироф этилганидек, у ўз таълимотида ҳамжихатликнинг механик ва органик турларини ажратади.

Ривожланмаган ва эски жамиятларда хукмронлик қиладиган бирдамликни Дюркгейм механик бирдамлик деб атайди.

Механик бирдамлик - бу «жамоа туридаги» бирдамлик бўлиб, у бу жамоадаги индивидларнинг ўхшашликлари билан белгиланади ва улар томонидан социал вазифалар бир хил турда бажарилади. Ўрбнинг кўпгина олимлари социал мулкка асосланган кооперациянинг сермахсуллигини инкор этиб келадилар. Уларнинг фикрича, бутун жамият билан ишлаб чиқариш воситаларидан фойдаланишнинг иложи йўқдир. Шунинг учун уларни, яъни бу воситаларни гурухлар мулки қилиб беришни таклиф қиладилар. Агар ишлаб чиқариш воситалари социал мулк хусусиятига эга бўлса «маъмурият» халқдан ажралиб қолади ва шу сабаб бюрократ бошқарувчилар ташкилоти вужудга келиши мумкин. 83-ўзидан табиийки, бу жараёнлар туфайли ишчилар ўзларининг меҳнатларида шахсий манфаатдорликни ҳис қилмайдилар.

Мазкур тахминларнинг аксарияти социал ҳаётнинг кўплаб соҳаларида ўз исботини топди. Айниқса, мустамлакачилик даврида бизнинг диёрда сохта бирдамлик асосида кооперациялаштириш кўплаб салбий оқибатларни келтириб чиқарди. Меҳнатнинг социал тақсимооти ва кооперация ниқоби остида бизнинг ҳудуд ҳом-ашё етиштирадиган республикага айланди. Жамиятимизда туб маънода бирлашма жараёни фаолият кўрсатмади. Бунинг натижасида мамлакатимиз аграр республика мақомига эга бўлди.

Мана энди шукурлар бўлсинки ўзимизнинг миллий давлатчилигимизга эга бўлдик. Мамлакатимиз ривожланган, кучли ва қудратли бўлиши учун жамиятимиз ҳаётининг барча соҳаларида

барқарорликка эга бўлиш лозим. Бунинг учун миллий кадриятлар асосида шаклланган бирдамлик туйқулари билан уйқунлашган инсонларнинг ўзаро ҳамкорлиги ўта мухим маъно касб этади.

Бегоналашув муаммоси социология фанининг мухим масалаларидан хисобланиб, уни бир қатор таниқли социологлар ўз тадқиқотларида ўрганганлар. Замонавий жамият ҳаётида қуйидаги бегоналашув турларини ажратиб кўрсатиш мумкин.

1). Иқтисодий. 2). Сиёсий. 3). Маданий 4). Социал
5). Психологик. Ушбу бегоналашув турлари ўзларининг маълум бир шаклларига эгадирлар. Масалан, иқтисодий бегоналашув учта шаклга эга:

- 1). Фаолиятдан бегоналашув.
- 2). Фаолият бошқарувидан бегоналашув.
- 3). Фаолият натижаларидан бегоналашув.

Сиёсий бегоналашув сиёсий ҳокимиятдан бегоналашишдан; маданий бегоналашив маънавиятдан ва маданиятдан; социал бегоналашув мулоқатдан, инсонларнинг бир-биридан; психологик бегоналашув ўз-ўзидан бегоналашишдан иборат бўлади.

Бегоналашув жараёни ва таназзул бир-бириларига боқлик ходисалардир. Агар жамиятда ишлаб чиқариш суръатлари кескин пасайса, хўжалик алоқалари узилса, пулнинг кадри тушиб кетиб, нархлар тез суръатларда ошиб кетса, бошқарув тузилмалари издан чиқса ва сиёсий тангликлар вужудга келса, биз жамиятнинг ҳамма сохалари таназзулга учраган, деган фикрга келишимиз мумкин. Ўз навбатида бегоналашув жараёни қанчалик кенгайса, таназзул ҳам чуқурлашиб бораверади. Масалан, ишлаб чиқариш жараёнида

мехнатнинг тақсимланиши рўй беради. Бир қарашда бу тараққиёт учун қўйилган катта қадамдир. Лекин бунда социал мулкка асосланган шундай ишлаб чиқариш муносабатлари шаклланадики, унинг асосида бевосита ишлаб чиқарувчи ишлаб чиқариш воситаларидан узоқлашиб, аста секинлик билан ўз мехнатининг натижасидан бегоналашиб боради. Энди бу ишлаб чиқарувчи шахс учун меҳнат унумининг ҳам қизиқи йўқ. Марксизм таълимоти бўйича хусусий мулк социаллаштирилгач, ишлаб чиқариш воситаларига ишлаб чиқарувчилар умумий эгалик қилишлари керак эди. Лекин социал амалиётда эса бунинг акси бўлиб чиқди. Сиёсий хокимиятни босиб олган пролетариат ишлаб чиқариш воситаларини энди давлат мулкига айлантиради. 73 йиллик тарих давомида бизга уқтириб келинган социал мулк мутлоқ давлат мулки эди, бу мулк эса мулкчиликнинг энг жирканч, адолатсиз тури бўлиб чиқди. Меҳнат кишиси хусусий мулкдан бегона этилган эди. Бунинг натижасида давлат мулки бошқарув аппаратининг хусусий мулкига айлантирилди ва бу салбий ҳол номенклатурани «янги» синф сифатида шакллантирди. Бу антигуманистик жараёнлар натижасида ишлаб чиқариш ўзининг ҳақиқий эгасини топа олмади.

Сиёсий жабҳада ҳам жамиятнинг кўпгина аъзолари сиёсий хокимиятдан бегоналаштирилдилар. Яъни, сиёсий хокимият бу - халқ хокимияти, умумхалқ хокимияти, деб эълон қилинган бўлса-да, аслида у маълум бир гуруҳ - элитанинг хусусий мулкига айланди. Бунинг асосида бутун бир халқ давлат сиёсий хокимиятидан бегоналашди ва бу бегоналашган омма билан номенклатуранинг орасида улкан жарлик пайдо бўлди. ☞

навбатида бу жараёнлар чуқур социал-иқтисодий ва сиёсий таназзулни келтириб чиқарди, тоталитар давлат ўз-ўзидан парчаланиб кетди.

Жамиятда соқлом мухитни яратишда маънавий ва маданиятнинг роли катта. Маданий соҳадаги бегоналашув ҳам анчагина чуқур салбий оқибатларга олиб келадиган маънавий таназзулни келтириб чиқаради. Чунки у индивидларни баркамол шахс бўлиб шаклланишларига салбий таъсир кўрсатади. Агар жамият аъзолари ўз маънавийлари, бой маданий меросларидан узоқлашиб кетиб, ундан бегоналашсалар, улар ўзларининг келиб чиқишларидан тортиб, то ўз миллатларининг миллий урф-одатлари, анъаналарини инкор қила бошлайдилар. Агарда яқин ўтмишимизга мурожат этсак, ушбу мулохазаларимизнинг яққол исботини кўрамиз. Масалан, бой маданий меросимиздан бегоналашувимиз, атоқли адиб Чингиз Айтматовнинг таъбирича, бизларни манқуртларга айлантирай деди, яъни биз ўз халқимиз тарихи, миллий озодлик ҳаракатлари ва уларнинг саркардалари жасоратларидан, динимиз ва ўзлигимиздан узоқлашиб қолдик.

Давлатимиз мустақиллигига эришиб, маданий бегоналашувни бартараф этишни бошладик. Социологиядаги муҳим бегоналашув ҳисобланган социал бегоналашув инсонларни мулоқатдан, бир-бирларидан узоқлашишлари натижасида юзага келади. Инсон ўз моҳиятига кўра социал хусусиятга эгадир. Ўзаро фаолият туфайли пайдо бўлган эҳтиёжлар асосида инсонлар доимо бир-бирлари билан муносабатларда, мулоқотларда бўладилар. Мулоқотнинг

социал маъноси шундаки, у маданият шакллари ва социал тажрибаларни узатиш воситаси бўлиб хизмат қилади.

Рухий бегоналашув - бу инсоннинг ўз моҳиятидан узоқлашишдир. Бу муаммони немис мутафаккири Эрих Фромм жуда яхши ишлаб чиққан. Замонавий жамиятни Э. Фромм инсон моҳиятини «машиналаштириш», «компьютерлаштириш» ва «роботлаштириш» жараёнлари туфайли бегоналашувнинг бир маҳсули, деб таърифлайди.

Психологик ва социал бегоналашувни бир-бирларига яқинлиги шундаки, инсонлар ўзаро муносабатларда ва амалий мулоқотда бегоналашсалар, ўз-ўзларидан бегоналашув ҳам юз беради. Чунки инсонларнинг бир-бирларидан бегоналаштиришлари оқибатида уларда яққаланиш, зерикаш ва ҳаётга қизиқишни сўниши вужудга келиши мумкин. Бунинг натижасида инсоннинг ўз келажагига, орзу-ниятларига ишончи йўқолиб, у ўзини бегона деб ҳисоблайди ва бу жараён кўпинча салбий оқибатларга олиб келади.

Хулоса қилиб айтадиган бўлсак, жамият ҳаётидаги турли хил бегоналашув жараёнлари тезроқ илмийлик ва уйқунлик асосида бартараф қилинсагина, жамият социал соқлом шароитда тараққий этади ва салбий ходисаларнинг таъсири ўз вақтида бартараф этилади. Масалан, меҳнатдан бегоналаштириш бартараф этиш учун биринчи навбатда инсонларнинг ўз меҳнатлари натижаларидан манфаатдор бўлишлари ва унинг оқибатида эса меҳнатга бўлган муносабатларини тубдан ўзгартириб, уларни қизиқиш ва куч-қайрат билан ишлашларини ташкил этиш керак.

Ишлаб чиқаришни бошқаришдан бегоналашув муаммосини бартараф этиш ҳам жуда мухим маъно касб этади. Бунинг учун ишлаб чиқариш муносабатларини чуқур демократиялаштириш, корхона, ташкилот ва муассасалардаги мавжуд бошқарув тизимларини социал адолат мѐрлари билан такомиллаштириш ва ишчи, хизматчиларга хўжалик эгасининг аниқ вазифаси, ҳуқуқи ҳамда масъулиятларини топшириш керак.

Маданиятдан бегоналашувни бартараф этиш учун маданий меросга муносабатни такомиллаштириб бориш, жамиятнинг ҳар бир аъзоси маънавий қадриятлардан яхши хабардор бўлиши ва маданий қурилишга етарли маблақ ажратилишини таъминлаш зарур.

Социал бегоналашувни бартараф қилиш учун инсонларни бир-бирлари билан муносабатлари, муаммоларини ҳақиқий бирдамлик ва ҳамкорлик асосига қуриш керакки, шунда ҳар бир инсон ўзини бошқалар ҳам учун керак эканлигини чин юракдан ҳис қилсин.

Рухий бегоналашувни бартараф этиш чоралари социал бегоналашувни бартараф этишнинг узвий давомидир. Инсон ўзини кимгадир кераклигини рухан сеза олсагина у ҳеч қачон тушкунликка тушмайди ва яккаланиш, изтиробга тушиш хавфидан ҳалос бўлади. Оқибатда уни ўз-ўзидан, ўз мохиятидан бегоналашувига деярли ҳеч қандай сабаб қолмайди.

Мамлакатимизда амалга оширилаётган кенг қамровли социал-иқтисодий ислохотлар жамият ҳаётининг барча соҳаларини чуқур қамраб олиб, давлатимизни ривожланган мамлакатлар сафидан тезроқ ўз муносиб ўрнини эгаллашига хизмат қилмоқда. Албатта, ушбу социал жараённинг бир текисда кечиши муайян

қийинчиликларга дуч келмоқда. Мазкур қийинчиликлар социал муносабатларнинг алохида тури бўлган миллий мафкурани яратиш ҳаракатларида кўпроқ намоён бўлаётгани биз жамиятшуносларни кўпроқ ташвишга солмоқда. Чунки, миллий мафкура мустақил давлатнинг асосий маънавий пойдеворларидан ҳисобланади. У сиз ҳеч бир давлат барқарор ривожланиш хусусиятига эга бўла олмайди.

Миллий мафкурамиз эса бирор бир сиёсий партия, ёхуд социал ҳаракатларнинг эмас, балки умумхалқ манфаатларини ифодалаши жуда муҳимдир. Ушбу мафкуранинг мазмун ва моҳияти миллатимизнинг ўзига хос бўлган тафаккур тарзига мос келиши уни реал ҳаётдан ажралмаслигини таъминлайди.

«Одамларнинг минг йиллар давомида шаклланган дунёқараши ва менталитетига асосланган, аynи вақтда шу халқ, шу миллатнинг келажагини кўзлаган ва унинг дунёдаги ўрнини аниқ-равшан белгилаб беришга хизмат қиладиган, кечаги ва эртанги кун ўртасида ўзига хос кўприк бўлишга қодир Ғояни мен жамият мафкураси деб биламан»¹.

Республика Президенти томонидан илгари сурилаётган фикрлардан маълумки, миллий мафкурани шаклланишига миллатнинг ўзига хос хусусиятлари: миллий урф-одатлар, қадриятлар, анъаналар ва удумлар негизида шаклланадиган ҳамда ривожланадиган тафаккур тарзи бевосита асос бўлади. Шу жиҳатдан қараганда, миллий Ғоя ва тафаккур ўзаро узвий болиқ тушунчалардир. Шунинг учун уларни бир-бирларидан сира

1 Каримов И.А. Жамиятимиз мафкураси ҳаліни-ҳалі, миллатни-миллат іилишга хизмат іилсин. // Тафаккур. 1998. N 2, 6-бет.

ажратиб олишимиз мумкин эмас. Шу нуқтаи назардан, қайси бир жамиятда ушбу масалага тўқри муносабатда бўлиб, унинг негизида миллий мафкура шаклланса, ўша жамиятдан тараққиёт, эркинлик ва озодлик қарор топади.

Ўрта асрларда яшаб ўтган авлод-аждодларимиз ҳаёт йўлларни таҳлил қилиб кўрсак, шунга амин бўламизки, ал Форобий, ал Беруний, Ибн Сино, Амир Тимур, Улуқбек, Навоий, Бобур ва бошқа кўплаб юксак тафаккур эгалари бўлган бобокалонларимиз яшаган социал-маданий муҳитда шаклланган тафаккур тарзи ва миллий Ғоялар нақадар теран ва илмий асосга қурилганлигини кўрамиз. Демак, аждодларимиз яшаган ўша даврларда ушбу масалаларга катта эътибор қаратилган. Шунинг оқибати ўлароқ, Турон эли юксак ривожланган илм-фан ва маданият ўчоғи бўлган.

Лекин бахтга қарши, Европадаги машҳур Ренесанс давридан анча илгари яратилган бу тараққиёт йўлини биз аста-секинлик билан унута бошладик. Миллий Ғоя, миллий мафкуранинг асосларидан бўлган маънавий бойликларимизга қанчалик эътиборимизни камроқ қаратсак, тараққиёт йўлидан шунчалик четга чиқиб кета бердик ва миллий Ғоя ўрнини «махаллийчилик» Ғояси эгаллади. Бунинг натижасида эса марказлашган улкан давлатимиз парчаланиб, миллатимиз тарқоқ ва қолоқлик даражасига тушиб қолди. Ягона миллий Ғоямизни махаллийчилик Ғоясига айлантиришимиз, бунинг натижасида эса тарқоқлилик ва кучсизлик даражасига тушишимиз сабабли аввал чоризм мустамлакасига, кейинчалик эса собиқ совет империясининг арзон хом ашё етиштириб борадиган «вилояти»га айландик.

Мана энди биз 130 йилдан ортиқ давом этган мустамлачиликдан кутулиб, яна марказлашган ва мустақил давлатчилигимизга эришдик. Шу ўринда айтишимиз жоизки, биздан олдин ўтган авлодларимиз йўл қўйган хато ва камчиликларни асло қайтармаслигимиз зарур. Бунинг учун эса ўсиб келаётган ёш авлодни миллий истиқлол мафкураси руҳида тарбиялаш керак. Жамият ҳаётини социологик таҳлил қилиш шунини кўрсатаптики, ватандошларимиз ушбу миллий мафкура моҳиятини борган сари чуқурроқ тушуниб бораётганларини қайд қилиш мумкин.

Социология ва бошқа ижтмоий-гуманитар фанлар доимий равишда ўзларининг ҳам назарий, ҳам амалий тадқиқотлари билан миллий истиқлол мафкураси Ғояларини ҳаётга тадбиқ этишнинг самарали усулларини чуқурроқ тадқиқ этишга мавжуд барча имкониятларини амалга оширишлари керак.

Социология фанининг асосчиларидан бири ҳисобланадиган немис олими М. Вебер ижодида динни социологик таҳлил қилиш марказий ўринни эгаллайди. Барча динларни инкор қилиб, уларни халқ учун афъюн, деб эълон қилган Маркс таълимотидан фарқли ўлароқ, Макс Вебер дин ва жамият муносабатини таҳлил қилар экан умуман дин тўрисида эмас, муайян даврдаги муайян дин ёки диний оқим тўрисида фикр юритди.

Макс Вебернинг фандаги энг катта хизматларидан бири, унинг христиан динидаги протестантлик мазҳабининг иқтисодий тараққиётга ўтказган таъсирини кашф этишида бўлди. Унинг назариясига кўра, бойликни, бойлик орттиришга интилишни унча хушламайдиган христиан дини мазҳаблари иқтисодий тараққиётга

муайян даражада тўсиқлик қилганлар. Бойликни худонинг неъматини, унга интилишни эса бандаларнинг бурчи деб талқин қиладиган протестантлик эса иқтисодий тараққиёт ва капиталистик муносабатларнинг ривожланишига кучли туртки берди. Вебер талқинида, протестантлик капитализм вужудга келишидаги асосий сабаблардан бири эди.

Вебер издошлари унинг фандаги хизматларини кўкларга кўтариб макташди. Унинг хизматларини эътироф этиш билан бирга, шуни ҳам таъкидлаш лозимки, у иқтисодий тараққиётга фақат бир диний мазҳаб-протестантликнинг ўтказган таъсирини кенг тадқиқ қилди.

Динларини таҳлил қилар экан, М. Вебер улар саноат капитализми ривожланишига Қов бўлмоқда, деган хулосага келди. Молиявий муносабатларга чекловлар қўйиш, социал ҳаётга пассив муносабатни тарқиб қилиш орқали бу динлар, Вебер фикрича, социал тараққиётга тўсқинлик қилади. Унинг талқинида христиан дини, айниқса протестантлик мазҳаби ҳаётдаги адолатсизликни пассив кузатиб ўтирмай, уни бартараф қилиш учун фаол курашга чақириш орқали социал тараққиётга катта туртки беради.

Ислом динидаги оқимлар, мазҳаблар, йўналишлар турлича бўлиб, уларнинг барчаси ҳам фақатгина ўзлари мансуб бўлган мазҳаб ёки йўналиш ҳақиқий ислом дини экани, бошқалар эса йўлдан адашганлар, деб даъво қилишади. Бошқа динларда бўлгани каби исломда ҳам ақидапараст (фундаменталистик) ва мўътадил оқимлар ўртасида кураш борган. Ақидапараст оқимларнинг вакиллари динни илк пайдо бўлиш давридаги ҳолатга қайтармоқчи бўладилар. Аслида эса бу Ғоялар мавжуд тузумдан норозилик аломати бўлиб,

социал тараққиёт йўналишини орқага буриш учун уриниш ифодасидир.

Марказий Осиёда ақидапарастларнинг кескин хуружларидан бири XX аср бошларида юз берди. Бидъатга қарши кураш ниқобида улар социал ҳаётда юз берган барча янгиликларни йўқ қилиш учун кураш бошладилар.

Ақидапарастларнинг социал тараққиётни ортга қайтариш учун қилган ҳаракатларига қарши тараққийпарвар маърифатчилар ҳаракати вужудга келди. Тарихда жаҳидчилик номини олган бу ҳаракат намояндалари халқни илм-маърифатли қилиш, диний эътиқодда мутаассибликдан муътадиллик томон юз тутиш Ғоялари билан чиқдилар.

Хулоса

Маърифатчилик ҳаракатини вужудга келтирган асосий сабаблардан бири диний фикр илмини талқин қилишда усули қадимия ва усули жадидия ўртасидаги мунозара ва курашлар орасида эди. Бу ўринда шунини таъкидлаш жоизки, XIX аср охири ва XX аср бошларида диний ақидапараст атамаси муомалада деярли бўлмаган. Унинг ўрнида «қадимчилар» атамаси кенг қўлланилган. Диний «асил» холига қайтариш, янгиликлардан ҳимоя қилиш учун ҳаракат қилганлар. Усули жадидия тарафдорлари, яъни маърифатчилар меъёрларни белгилашда жамиятда юз берган ва бераётган ўзгаришларни ҳисобга олиш, янгиликларни қўллаш тарафдорлари эдилар. Бу икки йўналиш ўртасидаги тортишувлар аввал мунозара ва баҳс, кейинроқ эса тўқнашув ва қон тўкишлар шаклида юз берди. Шунини алоҳида таъкидлаш лозимки, маърифатчилар тортишувларни фақат мунозара ва баҳс йўли билан ечишга интиланлар. Ақидапараст қадимчилар эса очик мунозарада маърифатчиларни енгишга кўзлари етмагач, куч ишлатиш ва қон тўкиш йўлига ўтганлар. Бу усул, яъни назарий ва маънавий масалалар бўйича мунозараларни куч ишлатиш йўли билан ҳал қилишга уриниш диний ақидапарастликка ҳос бўлган экстремистик усулдир. Маънавий ва мафкуравий масалаларни мунозара йўли билан эмас, куч ишлатиш орқали ҳал қилишга уриниш ақидапарастларнинг кучлилигидан эмас, ожизлигидан гувоҳлик беради. Чунки улар муаммони маданий мунозара йўли билан ечишга рози бўлишса, ютқазиб қўйишга ақллари етарди. Кўхна тарихда доимо шундай бўлиб келган.

АДАБИЁТЛАР:

1. Каримов И.А. Баркамол авлод орзуси. - Т.: «Шарқ», 1999.
2. Каримов И.А. Озод ва обод Ватан, эркин ва фаровон ҷаёт - пиروард мақсадимиз. - Т.: «Ўзбекистон», 2000.
3. Каримов И.А. Миллий истиқлол мафкураси. - Т.: «Ўзбекистон», 2000.
4. Жўраев Н. Тарих фалсафаси. - Т.: «Маънавият», 1999.
6. Бекмурадов М. Социология асослари. - Т.: «Фан», 1994.
7. Бегматов А. Социологияга кириш. - Андижон, 1995.
8. Юнусов К. Социология. Методик ўқув қўлланмаси. - Андижон, 1997.
9. Холбеков А., Идилов У. Социология. ЛуҚат. - Т.: Ибн Сино, 1999.

